

Kodin Osasto

NIELURISAT, "SAMPAAT" ELI "SANIAISET."

millä kaikilla nimillä heitä mainittaneekin, ovat ainakin täällä Amerikan läänellä joutuneet huonoon maineeseen. Niitä syytetään risataudin, kaulakuvun, reumatismien, "engelskataudin", kuurouden ja kaikenlaisten epämuodostumien aiheuttajiksi. Ja parannuskeinon, on niiden leikkauksella poistaminen, jota pikemmin, sen parempi.

Nielurisat ovat hengityselimien yläosassa ja on niitä kaksi eri ryhmää: nenäontelon ja kurkunkuplan välissä olevat paljaalle silmälle näkymättömät "sampaat" eli "saniaiset" ja kielen juuresta olevat kielirisat eli "pikku kieli," joksi niitä paikoin myös sanotaan. Näiden läppämaisten elinten tarkoituksena ilmeisesti on estää taudinaihoita tunkeutumasta hengitystiehyihin. Niiden muodostama ns. Waldeyrin rengas on suojelevana linnituksena tuhoisia vihollisia vastaan. Mutta jos ne vähänkin sairastuvat, valtaa vihollinen heti koko ruumiin, vieläpä ottan juuri tuon "linnituksen" varsinaiseksi työssäjakkseen. Niissä on ainaa lievä tulehdus, joka pitää asianomaisen henkilön alakuntoisena.

Kurkunkuplan erikoistutkijat ovat jo kauan väittäet, että nuo nielurisat ja sampaat ne ovat syynä lasten kituvaisuuteen, joka ilmenee heikkoverisyytenä, vähäpainoisuutena, alamittaisuutena kasvojen ja rintakehän epäsuorallisuutena jne. Usein on myös kuulo, yllä; jotkut tulevat melkein umpikuuroiksi. Ääni on soinnuton, ja monasti pahe on takaltavaa änkkyä. Potilaan henkiset kyvyt kärsivät silmiinpistävästi: sellaiset lapset jäävät koulussa jälellä samanikäisistä tovereistaan eivätkä pysty sulattamaan tietoja sillä lailla kuin terveet lapset. Ovat haluttomia heillä ei ole pienintäkään harrastusta oppimisiin ja opettajat pitävät heitä yleensä "pahankurisina". Useat heistä huonooppisuutensa ja haluttomuutensa takia eroavat eneneväkokoan koulusta, joutuvat huonopalkkaisiin töihin, joissa sortuvat kesken ikäänsä, useimpaan valtavat rikoksellisuuden rajoille.

Tavallisesti on asia alkanut siitä, että lapsi näyttää "kivuliaalta". Äiti joutuu risiinöilyä, mutta siitä ei ole apua. Lapsessa huomaat joakin verran kuumetta. Okselaiset, naapurit ja joskus läkipäitien kutsuttu lääkärikin seurovat siinä olevan "lehtsun". Mutta lapsi ei ota parantuksia, entiseensä. Äiti ajattelee k. via mahdollisia tautteja tuberkuloosista selköydintulehdukseen; ja lääkitsee häntä milloin näkin taudin varalta, mutta ei pohtaanut koko nielurisat. Talvella ne kyllä olivat punaiset ja jetuksissa, mutta nyt ei kurkkulaessa näy mitään tulehdusta. Äiti hän päätteläe risatulehdusta menneen menojaan. Mut. oodelluudessa nne silloin tummaaneet nielurisat ovat altuisen myrkytyksen lähteenä, joka pitää lapsen myrkytyksenä, ruokalaantumana ja unetomana. Lapsen tuntomerkkejä on myös ään kautta hengitys, kuorsaa ääniä ja hampaitten kiristäminen suuknessa, vieläpä kuristumisen tunteita. Niiden

laisissa tapauksissa vaikuttaa ihmetyttävän muutoksen. Ennen uppimiskainen, kiukutteleva ja vastahakoinen lapsi muuttuu äänten toiseksi, iloiseksi ja tottelevaiseksi, henkisesti vilkkaaksi ja ruumiillisesti terveeksi.

Nielurisojen läheisyydestä lähtevät ns. Eustakiuksen kanavat korviin. Kun nielurisat ajettuvat ja puristavat näihin korvakanavien suihin, imeytyy tulehdus sitä tietä sisäkorvaan, jossa se synnyttää vihlovia kipuja; niitä seuraa tavallisesti vähä myöhemmin korvakalvon repeämä ja märkiminen. Ellei tautia oitis ryhdytä tehokkaasti hoitamaan johtuu siitä ainainen korvavissa ja kuulon menetys joko tykkäänä tai osaksi. Sitä paitsi on suuri vaara uhkaamassa, että myrkytys kehittyi korvantauspaikseksi, aivokalvon tulehdukseksi, aivoajokseksi tai joksikin muuksi sängen vakavaksi ja useimmiten tappavaksi taudiksi. Nämä kaikki olisi vältetty, jos nielurisat olisi aikoinaan poistettu.

Samaisissa sampaissa ja nielurisoissa voivat tuberkeliasillit piileskellä ja aiheuttaa tuberkeli nystyröitä leukaperiin ja nisakaan; näitä rümia pahkoja saa leikata leikkaamasta päästyäkin ja yhä niitä ilmestyy uudelleen. Toisinaan nuo pahkat pehmenevät ja puhkeavat ihon läpi, synnyttäen ilkeitä, märkiviä, kipeitä, joita ei kuukausmääriin saa parantumaan.

Nielurisat kun ovat niin vähäpätöisen näköiset, on yleisenä käsityksenä, etteivät ne mitään pahempaa voi aiheuttaa kuin eintään jolloinkin tulehtua — ja pianhan se tulehdus menee ohi ajatellaan. Tuberkuloosia niiden yhteydessä harvoin ajatellaan. Jos joku asiaa paremmin ymmärtävä mainitsee tuberkuloosista niin silloin kyllä pörhistetään korvat ja huokaillaan: "Lapsi raukka! Sitä se ei ikinä parane."

Ei sillä hyvä, että tuberkeliperäiset kaulapahkat 90:ssä tapauksessa sadasta ovat nielurisojen sairastumisen aiheuttamia vaan useasti niistä johtuu myös keuhkotuberkuloosi, etupäässä lapsissa.

Aikuisilla nielurisat ovat tuon tuskallisen, hermostoa jäytävän reumatismien porttina, vieläpä nimenaan sen pahalaatuimman muodon, ns. "nivelleiniin", joka ei ainoastaan aiheuta sietämättömiä tuskia, vaan jättää jälkeensä sydänlappien vuodon, puhumattakaan kaikenlaisista jäsenten epämuodostumisista. Viime aikoina väittävät jotkut lääkärit saaneensa selville, että nielurisoissa pesivät nekin bakteerit jotka synnyttävät vaikean reumaattisen luuvalon, ankaran munuaistaudin, pitkällisen munuaispolteen sekä sydämen ja suonien taudilliset muutokset ynnä muita mitä vaarallisimpia tautteja.

Tärkein huomautus tämän asian yhteydessä on totuttua lapset vaikka puolivälisiin hengittämään nenänsä kautta ja syvästi; sitä varten olisi säännöllisiä harjoituksia pidettävä sekä kotona että koulussa joka päivä. Se on ainakin tässä lämpen ilmaluolassa ainoa keino, millä voi yrittääkään säilyttää lasten nielurisoja terveisinä tärkeässä tehtävässään. Tietenkin olisi paljon edullisempää saada kouristukset pois suojel-

neuvot säilytetyiksi työkuuteina kuin joutua leikkauksella ne poistamaan, joka niiden turmeluessa käy välttämättömäksi. Kuitenkin on nenän kautta hengityksestä samaten huolehdittava nielurisojen poistettuakin. Tuota leikkausta, sivumennensa noen, ei koskaan saisi tehdä kylmillä eikä tuulisilla ilmoilla.

KOURISTUKSET.

joita lapsissa tavallisesti sanotaan "krampiksi", useinkin säikäyttävät vanhemmat pois suunnitlaan. Ja vaarallisia ne yleensä ovatkin, vaikka lapsilla ne eivät ole niin vaarallisten elimistöhäiriöitten merkkejä kuin mitä ne aikuisilla ovat. Lasten hermosto on paljon herkempi kaikenlaisille häiriöille kuin aikuisten, josta syystä sellaiset seikat, jotka aikuisissa vaikuttisivat vain jotakin kivistystä, vatsanpurua tai lievää pahoinvointia, synnyttävät lapsissa tavallisesti ankaran kuumeen ja kouristuksia. Tavallisimpana syynä lasten kouristuskouristuksiin on "kova vatsa" eli että ne ovat ummella tahi että ovat saaneet sopimatonta ravintoa, mutta ne voivat myös olla jonkun äkillisen taudin oireita, sellaisen kuin keuhkotulehduksen, tulirokon tai lapsihalvauksen.

Jos lapsi saa kouristuskouristuksen, niin ensimmäiseksi neuvovat lääkärit panemaan päähän kylmiä kääreitä. Heti olisi myös annettava ruokalusikallinen risiinöilyä (castor oil), milloin suinkin saadaan se lapselle nieletetyksi. Sitte on lapsi pantava lämpöiseen vesikylypöyn, mutta päässä on senkin aikaa pidettävä kylmiä kääreitä. Lääkäri on tietysti haettava niin pian kuin mahdollista. Sillä jos ei ole ihan varmoja todistuksia siitä, että lapsi on ummella, on lääkäriinkin vaikea heti saada selville kouristuskouristuksen todellista syytä. Toisinaan täytyy lapselle antaa kloroformia, mutta useimmiten auttaa rauhoittava peräruiske, esim. 5 graania kloraalaa (5 grains of chloral) sekotettuna vähäiseen määrään lämpöistä vettä.

Kylvystä otettua on lapsi pantava vuoteelle ja pidettävä niin hiljaa ja levossa kuin mahdollista. Hyvässä tarkottavain ystäväin, naapurien ja sukulaisten häätäily ja hääräminen lapsen ympärillä on suorastaan hengen vaarallista tässä tapauksessa. Lapsi on jätettävä yksistään lääkärin tai asianymmärtävän hoitajan huostaan, sillä lapsen hermosto on niin arka, ettei tarvitse muuta kuin äkillisen ääninähdyn, kun kouristukset voivat uudistua.

Jos lasta ei saada nielemään ulostavaa risiinöilyä, voidaan suolista jossain määrässä puhdistaa ruiskuttamalla lämmintä vettä, johon sekoitetaan hiukan saippuaa. Risiinöilyä voidaan antaa myöhemmin, ja kouristuskouristusten uusiutuminen voidaan ehkäistä rauhoittavilla lääkkeillä. Uni on välttämätön, ja sentähden on huone pidettävä äänettömänä useita tunteja.

MAITO RAVINTONA.

(Otteita Mary Swartz Rosen, kirjoituksesta.)

Maito vastaa ruumiin polttoaineena leipää, voita, sokeria ja useita muita ruokia, joita ruumiis tarvitsee etupäässä lämmön synnyttämistä varten. Ihmisruumiin on aivan kuin kone; sitä pitää lämmittää säännöllisesti ennenkuin se työskentelee. Minkä enemmän ruumiis suorittaa työtä, sitä enemmän se tarvitsee polttoaineita. Sitä tarkotetaan sanossa, että ruu-at antavat työvoimaa. Maanviljelijät ja muut kovan työn tekijät tarvitsevat paljon tätä ruumiin poltto-

ainetta ja keveän työn tekijätkin tarvitsevat sitä jonkun verran. Yksi kvartti kuorimatonta maitoa antaa yhtä paljon voimaa kuin puoli panna leipää, neljäsosa pannaa voita tai kuusi unssia sokeria. Maito sisältää kahta erittäin tärkeää ravintoainetta, joita ilman nuoret olennot eivät kasva tai menestyvät huonosti. Kermassa on ainoastaan toista näistä aineksista ja kummamaldossa tai herassa toista. Pienille lapsille tullis antaa maito kokonaisuena nautittavaksi, koska silin on silloin kaikki maidon hyvät ainekset.

Pienille lapsille voi antaa maitoa mitenkään valmistamatta. Isommat lapset elivät osaa pitää sitä sellaisenaan ruokana, joten sitä voi käyttää muiden ruokien seassa ja vielä antaa juotavaksi, jos sitä riittää. Varsinkin keskenkasvuille pojille on maito hyvää ravintoa, sillä he tarvitsevat enemmän ravintoa kuin kovaa työtä tekevät aikuiset ihmiset. Kaikille 16 vuotta nuoremmille perheen jäsenille pitäisi olla yksi kvartti maitoa päivää kohden ja sitä vanhemmille pitäisi olla yksi pintti.

Maidon ja kasvien avulla voi perheen emäntä saada terveellisemmän ja huokeimman ruuan. Kasvikset ja maito soveltuvatkin hyvin yhteen, koska kasvikset sisältävät rautaa, jota maidossa ei ole ja koska niiden kasvuskulut estävät ummetuksen, joka on seurauksena yksipuolisesta maitoravinnon nautimisesta. Maitoa voi käyttää monien kasviksien soosina ja yhdessä kasvien kanssa saada maidosta maukasta ja terveellistä keittoa. Maito on edullista käyttää kallishintaisen lihan vastikkeena ja on se varsinkin lapsille ja nuorille paljon hyödyllisempää ravintoa.

Ennenkuin maidon pastorisoinen vielä tunnettiin ja maito tuli suoraan farmin lysiinimpäristä korkeintaan metalliverkkosivillä läpi laskettuna, huomattiin tulirokon ja kurkkutaudin johtuvan usein epäterveellisestä maidosta. Tautien bakteerit tulivat joko suorastaan lehmästä tai ne joutuivat maitoon jotenkin muuten. Melkein kaikissa kaupungeissa on nyt voimassa säädökset, jotka määrävät maidon pastorisointiväks. Keitetty maito on tietysti terveellisempää kuin keittämätön, jos ei saa pastorisointua maitoa, vaikka kin siitä keittäessä häviää sen hieno maku ja joitakin tärkeitä ravintoaineita. Vaikka maito pastorisoidessa kuumennetaan, joutuu se erillaisen prosessin alaiseksi kuin tavallisessa keittämisessä ja siksi silin säilyy sen alkuperäinen hieno maku. Pasterisoitua maitoa voi huoletta antaa lapsille juotavaksi. Lapsille, jotka leikkivät ulkona, päiväkaudet, voi antaa lasillisen maitoa aterian välissä.

Toimeen halutaan

TYTTÖ, jolla on kokemusta myöskin karjanhoidossa. Palkkaa maksetaan \$40.00 kuussa, johon kuuluu myöskin ruoka sekä asunto. Toimeen on astuttava syyskuun 16 p. 1918. Hakemukset on lähetettävä osottaella.

JYRYLÄ COMPANY

Lbx 188, Hanna, Wyo.

Uudistakaa tilauksenne ajoissa ettei lakkautusta lehden lähettämisesä tule tapahtumaan!

Jos olette

Kipeä

Pyöräkö VAPA LÄÄKE KIRJA No. 5.

Jos on yli 25 erilaista miesten ja naisten tautteja, on selvitetty, sekä täydellinen luettelo suomalaisista lääkkeistä. Lähettäkää taudin nimi tai taudin oireet ja me esitämme teille mikä lääke olisi tilattava, lääkkeen hinnan y. m. (Lääkkeet eivät ole potentilääkkeitä vaan tosi suomalaisia lääkkeitä.)

(Tämän kirjan saatte vapautta, ja pitää olla jokaisen suomalaisen kodissa, sillä ette tiedä, koska tarvitsette sitä. ... Varokaa hembuud lääkkeitä ja hembuud lääketarvikkeita. ...)

—Lignell'in Apteeki on suuri—
—suom. Apteeki Yhdysvalloissa—
P. A. LIGNELL CO., Superior, Wis.